

DÜSKEF

DİCLE ÜNİVERSİTESİ SEZAI KARAKOÇ EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Kitap İncelemesi / Book Review

Received / Başvuru: 05.12.2025

Accepted / Kabul: 13.01.2026

YAZANLARIN OKUMA KÜLTÜRÜ KİMİ OKUDULAR, NASIL YAZDILAR?

Editör: Mehlika KARAGÖZOĞLU ASLIYÜKSEK

Vakıfbank Kültür Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2024, 423s. ISBN: 978-625-6647-42-8

Çilem Yusufoglu*

Mehlika Karagözoğlu Aslıyüksek'in editörlüğünde Yazanların Okuma Kültürü Kimi Okudular, Nasıl Yazdılar? Adlı çalışma VakıfBank Kültür Yayınları tarafından Ekim 2024'te yayımlandı. Okurlara, severek okudukları yazarların ve şairlerin kendi eserlerini yazmadan önce hatta çocuk yaşlarından başlanarak kültür hayatlarını şekillendiren okumalarını gözler önüne serer. 423 Sayfadan oluşan ve önsöz ile başlayan eserde editörün "Okur Mu Yazar, Yazar Mı Okur? Edebiyatçıların Okuryazarlıkları Üzerine" adlı yazısı ayrıca konu ile ilgili 13 yazı ve nihayetinde beş farklı türde dizin bölümüyle tamamlanır. Eserin içeriğini oluşturan yazıların sayfa numaralarına göre sınıflaması şu şekildedir:

Edebiyat Tarihinde Okuma Kültürü Üzerine

İlk Anket ve Yankıları (s.21-59), Erken Cumhuriyet Devri Türk Romancılarının Kolektif Kütüphanesi (s.63-92), Tutkuyla Yazmak İçin Erinçle Okumak: Halikarnas Balıkcısı'nın

* Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, cilemyusufoglucilem@gmail.com <https://orcid.org/0009-0003-6137-3548>

Okumaya Yaklaşımı ve Okudukları (s.95-116), Kitaplarla Doğmuş ve Yaşamış Bir Muharrir: Peyami Safa (s.119-160), Tanpınar Nasıl Tanpınar Oldu? Kaynakları Üzerine bir Deneme (s.163-78), Melih Cevdet Anday'ın Okuma Atlası (s. 181-200), O Şimdi Kitaplarda: Bir Okur Olarak Necatigil (s.203-210), Kitap ve Kalem Refakatinde Bir Ömür: Okuma Kültürü Bağlamında Tarık Buğra (s.213-244), Yatağından Taşan Irmak: Yaşar Kemal'in Edebi Kaynakları (s. 247-282), Adalet Ağaoğlu'nun Kişisel Tarih Anlatısında Okunanlar: Damla Damla Günler (s.285-304), İlhamı Çağırın Okumalar: Sezai Karakoç'ta Okuma Kültürü (s.307-337), Cahit Zarifoğlu'nun Bir Okur Olarak Portresi (s. 341-347), Oğuz Atay'da Okuma ve Yazma Halleri (s.351-390). Dizin bölümü ise şu şekildedir: Yazar,Şair ve Çevirmen Adı Dizini (s. 393-404), Eser Adı Dizini (s.405-417), Kahraman Adı Dizini (s.418-419), Yer Adı Dizini (s. 420-421), Süreli Yayınlar Dizini (s. 422-423).

Kitabın ilk bölümünde yer alan Mehlika Karagözoğlu Aslıyüksek'in "Okur Mu Yazar, Yazar Mı Okur? Edebiyatçıların Okuryazarlıkları Üzerine" adlı kısa yazısında; "Eserler kaleme alıp bu eserlerde kitaptan, kütüphaneden, okumadan söz eden yahut kahramanlarını sözleri ve eylemleri ile konuşturan kalem sahipleri, acaba kendileri ne okumuştular?" (s.14)sorusundan yola çıkarak daha sonra

- Türk edebiyatına katkılar sunmuş yazar ve şairlerin kendilerine has dünyalarında kitabın ve okumanın nasıl bir yeri vardır?
- Kimleri okuyup etkilenmişler, kimleri örnek almışlar, kimlerden esinlenmişlerdir?
- Akımlara, ekollere, isimlere yaklaşımları, okuma tercihleri, okuma biçimleri zaman içinde nasıl şekillenmiştir?
- Kütüphane ve kütüphaneciliğe ilişkin tutumları nasıldır? (s. 14) gibi sorularla yol haritalarını belirleyerek on üç araştırmacı ve akademisyenin yazılarını bir araya getirdiğini ifade eder.

Kitabın birinci yazısı Necati Tonga tarafından kaleme alınan "Edebiyat Tarihimizde Okuma Kültürü Üzerine İlk Anket ve Yankıları" adlı yazıdır. Bu yazıda harf inkılabından yaklaşık iki yıl sonra düzenlenen "Ne Okuyacağız?" anketi ve bu ankete sanatçıların verdiği cevaplar konu alınmıştır. Ankete verilen cevaplara göre; artık eskiye dönmek imkânsızdır. Ancak eski edebiyatımızdan önemli sanatçıların eserleri gençlere öğretilmelidir. Ankette geçmiş bilinmeden

geleceğe gidilemez düşüncesi hâkimdir. Ayrıca harf inkılabının üzerinden çok zaman geçmediği için eski ve yeni okuyucuların yeni harflere alışmaları belirli bir zaman alacağı bu sebeple de okuyucu miktarı zaman içinde artacağı inancı ankete verilen cevaplarda ifade edilmiştir.

Zeynep Zengin ve Neşe Pelin Kaya tarafından yazılan ikinci yazı ise “Erken Cumhuriyet Devri Türk Romancılarının Kolektif Kütüphanesi” adlı yazıdır. Bu yazıda “Erken Cumhuriyet Devri Türk Romanlarında İstanbul” Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında ele alınan 146 roman incelenerek eserlerde anılan yazarlar, romanlar ve önemli isimler üzerinden dönemin kolektif kütüphanesi oluşturulmuştur. (s.63) Yani eserlerde en çok atıf yapılan yazarlar ve eserler incelenmiştir. Yazıda Modern Türk Edebiyatı, Klasik Türk Edebiyatı, Halk Edebiyatı ve Dünya Edebiyatı başlıklarıyla incelenen eserlerde Erken Cumhuriyet devri romanlarında atıf yapılan isimlerle dönemin yazarları kolektif hafızayı inşa ettikleri düşünülür.

Kitaptaki üçüncü yazı Mehmet Ali Akkaya'nın “Tutkuyla Yazmak İçin Erinçle Okumak: Halikarnas Balıkçısı'nın Okumaya Yaklaşımı ve Okudukları” başlıklı yazısıdır. Bu yazıda Cevat Şakir Kabaağaçlı namı diğer Halikarnas Balıkçısının daha okumayı öğrenmeden önce ilk okumalarının görsellerle başladığı anlatılır. Daha sonra Robert Koleji yıllarında çok kitap okumasından dolayı kütüphanenin yasaklanması, farklı dillerde okuyabilmenin kendisini ayrıcalıklı hissettirdiği ve ona farklı bakış açıları kazandırdığı anlatılır.

Kitapta yer alan bir diğer yazı Seda Gül Kartal'ın kaleminden çıkan “Kitaplarla Doğmuş ve Yaşamış Bir Muharrir: Peyami Safa” başlığını taşır. Bu bölüm kitabın en hacimli bölümüdür. Yazının ilk kısmında Peyami Safa'nın okunmasını tavsiye ettiği kitaplara yer verilir. Diğer bölümde ise Peyami Safa'nın “Le Petit Larousse Illustre” adlı eseri okuyarak kendi çabasıyla Fransızca öğrendiği ifade edilir. Okumalarında yoğun olarak Fransız olmak üzere daha sonra Alman, İtalyan, İngiliz ve Rus edebiyatından okumalar yaptığı nakledilir. Ayrıca Peyami Safa'nın Fransızca'yı iyi bildiğinden başka dillerden Türkçeye yapılmış tercümelerin yüzde doksan dokuzunu yeterli bulmadığı bu sebeple de Türkçe tercümesi bulunan eserleri bile Fransızca orijinalinden okumayı tercih ettiği (s. 121) anlatılır. Yazıda Peyami Safa'nın düzenli bir öğrenim görmediğinden dolayı bu eksikliğini küçük yaştan itibaren yoğun bir okuma faaliyeti göstererek tamamlamaya çalıştığını anlıyoruz. Kitapta Dünya Edebiyatından pek çok edebi eser olmak üzere psikoloji, fizyoloji ve kişisel gelişim kitapları, felsefe, mistisizm, din, sosyoloji, tarih, siyaset, hukuk, bilim, eğitim alanlarında da çok sayıda kitap okuduğunu da öğrenmekteyiz.

Kitabın beşinci yazısı Abdullah Uçman'a ait "Tanpınar Nasıl Tanpınar Oldu? Kaynakları Üzerine bir Deneme" adlı yazıdır. Tanpınar'ın beslendiği kaynaklar hakkında en önemli belge yine onun kaleminden çıkan "Antalyalı Genç Bir Kıza Mektup" adıyla bilinen metindir. Bu metin Tanpınar'ın adeta poetikasıdır. Uçman'ın yazısında Tanpınar'ın bu eserinde sanatını besleyen kaynakları açık yüreklilikle ve tüm ayrıntılarıyla açıkladığı (s. 169) yazılıdır. Tanpınar'ın Fransızca, Almanca, İngilizce, Türkçe çok sayıda kitap okumuş olduğu, vefatından sonra evinden 568 kitap çıktığı (s. 170) ifade edilmiştir.

Kitapta yer alan altıncı yazı Hale Eren (Estekanchi)'e ait "Melih Cevdet Anday'ın Okuma Atlası" adlı yazıdır. Yazının ilk bölümünde Melih Cevdet Anday'ın mensubu olduğu Garip Hareketinin beslendiği kaynaklara değinilir. Daha sonra Melih Cevdet Anday'ın kişisel okuma kültüründen bahsedilir. Yazıda Melih Cevdet Anday'ın üniversiteyi bitirmediği için kendisini küçümseyenler olduğunu ve kendisini okumakla yetiştirdiği ayrıca bütün yaşamı boyunca öğrenciliğinin bitmediği (s. 187) belirtilir. Kendini yetiştirmek için ister eski ister yeni dönem kaynaklar olsun okuma ve öğrenmekten asla vazgeçmediği onun için okuma ve yazmanın hayat alışkanlığı olduğu ifade edilir. Okumayı toplumun kalkınması için zaruri olarak görür. Ayrıca kendi zamanında okuyacak kitap azlığından yakınır. Düşünce, bilim, sanat, felsefe, psikoloji alanlarında okumalar yapar. Türk basını ve Paris basını takip eder.

Kitapta yer alan bir diğer yazı da Yılmaz Daşçioğlu'na ait "O Şimdi Kitaplarda: Bir Okur Olarak Necatigil" adlı yazıdır. Yazıda Behçet Necatigil'in daha çocukluk yıllarındayken Cevdet Kudret ve Ziya Osman Saba'nın şiirlerinin onun üzerinde etkili olduğu ifade edilir. "Evler" kitabı yayınlanınca Evler Şairi olarak anılan Necatigil'in ilk evler şairinin ve ilk ustasının Ziya Osman Saba (s. 204) olduğu iletilir. İkinci okuma süreci İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ndeki öğrencilik yılları olduğu söylenir. Türk kültür ve edebiyatının ana metinleriyle burada karşılaşır. Orhun Yazıtları, Divan şiirini burada okur.

Kitabın sekizinci yazısı Ebru Burcu Yılmaz'a ait olan "Kitap ve Kalemin Refakatinde Bir Ömür: Okuma Kültürü Bağlamında Tarık Buğra" adlı yazıdır. Yazıda Tarık Buğra'nın okumayı diplomayla ilişkilendirmediğinin ve kitap sevgisinin aileden geldiğinin altı çizilir. Yazıdan Tarık Buğra'nın Kur'an-ı Kerim, İncil, Tevrat gibi dini kitapları okuduğunu ayrıca Mesnevi, Yunus Emre, Dede Korkut Hikâyeleri, Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Nasrettin Hoca, Yahya Kemal, Sait Faik, Andre Gide, Knut Hamsun, Shakespeare, Albert Camus, Mark Twain'in eserleri gibi çok

geniş bir okuma kültürünün olduğunu öğreniyoruz. Yazarın her türden kitabı okumakla birlikte nitelikli okumanın peşinde olduğu iletilir. Hatta Tarık Buğra kendi kitaplarının da okuyucusudur. Kendi yazdıklarını diğer kitaplardan daha farklı bir ciddiyetle okuduğu ifade edilir. Kitaplarının çıkış tarihi üzerinden epey zaman geçtikten sonra kitaplarına yabancılaştığını hissettikten sonra herhangi bir kitabı okur gibi okuduğu (s. 227)söylenir.

Bir sonraki yazı Şener Şükrü Yiğitler'e ait Yatağından Taşan Irmak: Yaşar Kemal'in Edebi Kaynakları" başlıklı yazıdır. Yaşar Kemal'e göre roman işi usta-çırak işidir. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarında âşıklık geleneğinin içinde ve halk sanatı bağlamında usta-çırak ilişkisini bizzat deneyimleyerek yetişmiştir. (s.276) Bir romancının da yetişirken Tolstoy, Çehov, Dickens, Homeros'tan öğreneceği çok şey var dediği yazıda belirtilmiştir.

Kitapta yer alan bir diğer yazı da Deniz Aktan Küçük'e ait "Adalet Ağaoğlu'nun Kişisel Tarih Anlatısında Okunanlar: Damla Damla Günler" başlıklı çalışmadır. Yazıda Adalet Ağaoğlu'nun daha önce okunan metinlerin farklı dönemlerde tekrar okunması gerektiği, ilk okumada akıldan geçmeyen yeni fikirlerin ortaya çıktığı üzerinde durulur.

Bir sonraki yazı Yunus Emre Özсарay tarafından kaleme alınan "İlhamı Çağırın Okumalar: Sezai Karakoç'ta Okuma Kültürü" başlıklı yazıdır. Yazıda Sezai Karakoç'un okuma kültürünün oluşmasında babasının etkisi olduğu belirtilir. Babası kendi okuduğu kitapları sesli okuyarak daha okuma yazma bilmeyen Sezai Karakoç'un zihin dünyasını oluşturur. Ayrıca babasının Piran'daki tuhafiyeye dükkânında satılmayıp kendisine kalan kitaplar da ilk okuduğu kitaplar olarak değerlendirilir. Sezai Karakoç kitabı doğrudan kutsalla ilişkilendirir. Tüm diğer kitapların kutsal gelenekle irtibatlı olması halinde anlam kazandığını söyler. Kitabın tek ve o da Kur'an-ı Kerim olduğu söylenir. Bütün kitapların Kur'an-ı Kerim'in bir yorumu(s. 315) olduğu yazının ihtivasını oluşturur. Şairin kendi çabasıyla Osmanlı Türkçesi öğrendiğini ve Tanzimat sonrası pek çok yazarı okuduğu iletilir. Yazıda şairin dünya edebiyatıyla ilgili okumalar yaptığını anlıyoruz. Sezai Karakoç'un okuma alanının çok geniş olduğu ve felsefi, sosyolojik fikriyatla beslenmiş Batı düşüncesinin ana kaynaklarını Fransızcadan okuduğu bilgisi verilir.

Kitabın diğer yazısı ise Âlim Kahraman tarafından yazılan "Cahit Zarifoğlu'nun Bir Okur Olarak Portresi" adlı yazıdır. Âlim Kahraman Cahit Zarifoğlu'nu şahsen tanır. Şairin son yedi yılının tanığıdır. Okuduğu kitapları da şairin kendi ağzından duymuş yani ilk elden öğrenmiştir. Âlim Kahraman şairi ilk tanıdığı yıllarda şair için "fazla kitap okumaz biri olduğunu" (s. 341)

düşündüğünü söyler. Ancak şairin Batı edebiyatı, Türk edebiyatı eserlerini okuduğunu iletir. Alman Dili ve Edebiyatı eğitimi alan şair Alman edebiyatında Nietzsche'yi okumuştur. Avustralyalı yazar Patrick White'ın Vass adlı eserini, Dostoyevski'yi, Rilke'yi, Kierkegaard'ı okumuştur. Türk edebiyatından ise Fuzuli'yi, Yunus Emre'yi, Tanpınar'ı okuduğunu ekler. Asım Köksal'ın İslam Tarihi adlı kitabını okuyup şiirler yazdığını nakleder. Ayrıca Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç şairin şiir kaynaklarının başında geldiğini belirtir.

Kitabın on üçüncü ve son yazısı Necip Tosun'a ait "Oğuz Atay'da Okuma ve Yazma Halleri" başlıklı yazıdır. Yazıda Oğuz Atay'ın daha çok dünya kültürü ve edebiyatı ile yetiştiğini, sanat algısının oluştuğunu belirtir. Edebiyat hayatının başında Türk edebiyatı yazarlarını yetersiz ve eksik bulduğunu bu nedenle Batı edebiyatı okuduğunu yazar. Çünkü o dünya edebiyatının bir parçası olmak ister. Atay'a göre Nazım Hikmet dışında dünyaya açılacak yazarımız yoktur. Ayrıca yazıda Kafka, Çehov, Dostoyevski, Stendhal, Lactos, George Eliot, Virginia Woolf, Beckett, James Joyce, Borges'i önemseydiği (s.353) iletir. Daha sonraki yıllarda Kemal Tahir, Vüs'at O. Bener, Sait Faik, Yusuf Atılgan'ı beğendiği anlatılır. Halit Ziya'nın Kırık Hayatlar ve Mai ve Siyah'taki "tutunamayan tiplerle" duygu benzerliği (s. 360) görür. Halit Ziya'yı çok önemsemiş romancılığı üzerinde çok düşünmüştür. Daha sonra yazının devamında "Kitapların Merkezde Olduğu Roman" başlığıyla Tutunamayanlar romanında kitaplarla ilgili bölümler verilmiştir. Yazar yazısını "Tehlikeli Oyunlar ve Kitaplar", "Günlüklerde Okuma Halleri" başlıklarıyla Oğuz Atay'ın kitaplarında geçen "kitaplarla ilgili" bölümleri vererek bitirir.

SONUÇ

Mehlika Karagözoğlu Aslıyüksek'in Bilgi ve Belge Yönetimi bölümü mezunu olup bu bölümde doçent olması ve Türk Dili ve Edebiyatı alanında doktora yapıyor olması onun bu iki alanı bir noktada birleştiren dört eser ortaya çıkarmasını sağlamıştır. Eserleri "Dijital Kültür Ortamında Bilgi Hizmetleri ve Kütüphaneciler (2017), Okuma Kültürü ve Kütüphaneler (2021), Türk Edebiyatında Kitap, Kütüphane ve Okuma Kültürü(2021)" adlı eserlerdir. Son eseri ise bizim de bu çalışmada incelediğimiz "Yazanların Okuma Kültürü Kimi Okudular, Nasıl Yazdılar?" adlı eserdir.

Yazanların Okuma Kültürü Kimi Okudular, Nasıl Yazdılar? Adlı kitap Mehlika Karagözoğlu Aslıyüksek editörlüğünde VakıfBank Kültür Yayınları tarafından Ekim 2024'te

yayımlanmıştır. Adından da anlaşıldığı üzere okurlara, severek okudukları yazarların ve şairlerin kendi eserlerini yazmadan önce hatta çocuk yaşlarından başlanarak kültür hayatlarını şekillendiren okumalarını gözler önüne serer. Bu yazıda kitapta incelenen yazar ve şairlerin okumayı yeni öğrendiklerinde ve hayatlarının ilerleyen yıllarında hangi kitaplarla iç dünyaları zenginleşti, kendi eserlerini yazarken hangi yazarları severek okudular bu sorulara cevap aranmıştır.

Yazanların Okuma Kültürü Kimi Okudular, Nasıl Yazdılar? Adıyla yayımlanan, yazar ve şairlerin okuma kültürüne odaklanan ve yazıları yer alan on üç akademisyen ve araştırmacıyı bir araya getiren bu güzel çalışma, severek okudukları yazarların ne okuduğunu merak eden okurlara, araştırmacılara, Türk edebiyatına ilgi duyanlara önemli bir kaynak olacağı kanaatindeyim.

KAYNAKÇA

- 1)Biçen Aras, B. Üniversite Kùtùphaneleri ve Sosyal Medya Politikaları (2014) (Cilt 2). Cilt 2. Balkan Kùtùphaneler Birliđi Dergisi.
- 2)Çakal, E. C. Yamaç, G, & Tanç, N. Üniversite Öğrencilerinin Okuma Kùltürü: Muđla Sıtkı Koçman Üniversitesi Merkez Yerleşkesi Örneđi. Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi, 9(2), 639–663.
- 3)Karagözoğlu Aslıyüksek, M. (ed.) (2024) Yazanların Okuma Kùltürü Kimi Okudular, Nasıl Yazdılar? VakıfBank Kùltür Yayınları, 1. Basım.
- 4)Karagözoğlu Aslıyüksek, M. (ed.) (2024) Türk Edebiyatında Kitap, Kùtùphane ve Okuma Kùltürü. Hece Yayınları.